

H-Y ÉPÍTÉSTÖRTÉNETI ÉS MŰEMLEKI
KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁG

BUDAPEST, VIII. BRÓDY SÁNDOR UTCA 5–7.

6-OS STÚDIÓ

MŰEMLEKI SZAKÉRTŐI JAVASLAT



Bor Ferenc
MÉK-21-0082

Tóth Tímea

A dokumentáció az 1969. évi III. törvény, az ennek végrehajtásáról szóló 9/1969.sz. (XII. 29.) MM rendelet és ennek 18/1988.sz. (VIII.24.) MM módosítása értelmében szerzői jogi oltalom alatt áll. Egészében vagy részletekben való felhasználása, másolása csak a H-Y Építéstörténeti és Műemléki Kft. engedélyével lehetséges. E dokumentáció egy példányát a Hild-Ybl Alapítvány őrzi.

TARTALOM

<i>ADATLAP</i>	<i>2</i>
<i>LEÍRÁS</i>	<i>3</i>
<i>TÖRTÉNET</i>	<i>3</i>
<i>MŰEMLÉKI SZAKÉRTŐI JAVASLAT</i>	<i>16</i>
<i>IRODALOM</i>	<i>17</i>
<i>FORRÁSOK</i>	<i>17</i>
<i>TERVEK</i>	<i>18</i>
<i>ARCHÍV FELVÉTELEK</i>	<i>23</i>
<i>HELYSZÍNI FELVÉTELEK</i>	<i>30</i>

BUDAPEST VIII. KERÜLET, BRÓDY SÁNDOR UTCA 5–7.**6-OS STÚDIÓ****36582 HRSZ.****47°29'29"N 19°03'54"E*****Jellege***

Trapéz alakú, egy emelet magasságú, vasbeton pillérvázzal, téglá kitöltő falazattal 1933-ban épült lapostetős stúdióépület.

A Károlyi-palota, az Esterházy-palota, a Festetics-palota kertje, a Bródy Sándor utca 5–7., valamint a Szentkirályi utca 25/a, 25/b és 27. sz. épületek összevonva, egyetlen helyrajzi számhoz (**36582 Hrsz.**) csatoltattak.¹

A 36582 Helyrajzi számú ingatlan védettségei az Országos Építésügyi Nyilvántartás szerint.²

Védettség jogi jellege	Azonosító	Védett örökségi érték neve
műemlék	15651 [950]	Esterházy-palota
műemlék	15650 [952]	volt Károlyi-palota
műemléki környezet	19007	volt Festetics-palota ex-lege műemléki környezete
műemléki környezet	15649 [942]	Nemzeti Múzeum műemléki környezete
műemléki környezet	19015	volt Károlyi-palota ex-lege műemléki környezete
műemléki környezet	19018	volt Almásy-palota ex-lege műemléki környezete
régészeti lelőhely	66284	Üllői út- Mária utca- Kőfaragó utca- Vas utca- Rákóczi út- Múzeum körút
régészeti lelőhely	15289	Pollack Mihály tér, Magyar Rádió épülete

¹ Fővárosi kerületek Földhivatala, 1875 tulajdoni lapszám, 36582 Hrsz., irodaház, 1.751 hektár, tulajdonos: Magyar Állam, kezelő: Magyar Rádió és Televízió

² <https://oroksegvedelem.e-epites.hu/index.php?hrsz=16236&telepules=2513&results=25>

LEÍRÁS

Trapéz alakú, egy emelet magasságú, vasbeton pillérvázzal, téglá kitöltő falazattal épült lapostetős stúdióépület. Észak felől teljesen átalakított nyaktaggal - amely korábban várakozó volt - a Bródy Sándor utcai, Gerlóczy-féle épülethez csatlakozik, keletről a Szentkirályi utca 25/b-hez, déli oldalához utólagos toldalék épült. Egyetlen szabadon maradó homlokzata vakolt, nyílás nélküli díszítetlen. A pillérek közötti eredeti ablakait ezen az oldalon elfalazták, a keleti oldalon a Szentkirályi utca 25/b hozzáépítésekor szüntették meg. (H1. kép)

A stúdió déli oldalán pódium helyezkedik el, mögötte nyílik a sztereótechnikai helyiség nagyméretű, fekvő téglány alakú áttekintőablaka. (H2.) Az eredeti vasbeton pillérek és a köztük feszülő mennyezeti bordák, valamint a déli fal fapanel burkolatos, a bordák között álmennyezet készült. Az északi, keleti és nyugati falak faburkolatát háromszög motívumok törik át, ennek nem egyszerűen esztétikai, de akusztikai funkciója is van: a háromszögekben hangáteresztő szita van. (H3-7.) Segítségükkel a falburkolat mögött meglévő akusztikai burkolat és a terem eredeti, 1935-ös akusztikai hangzása érvényesülhet.

TÖRTÉNET

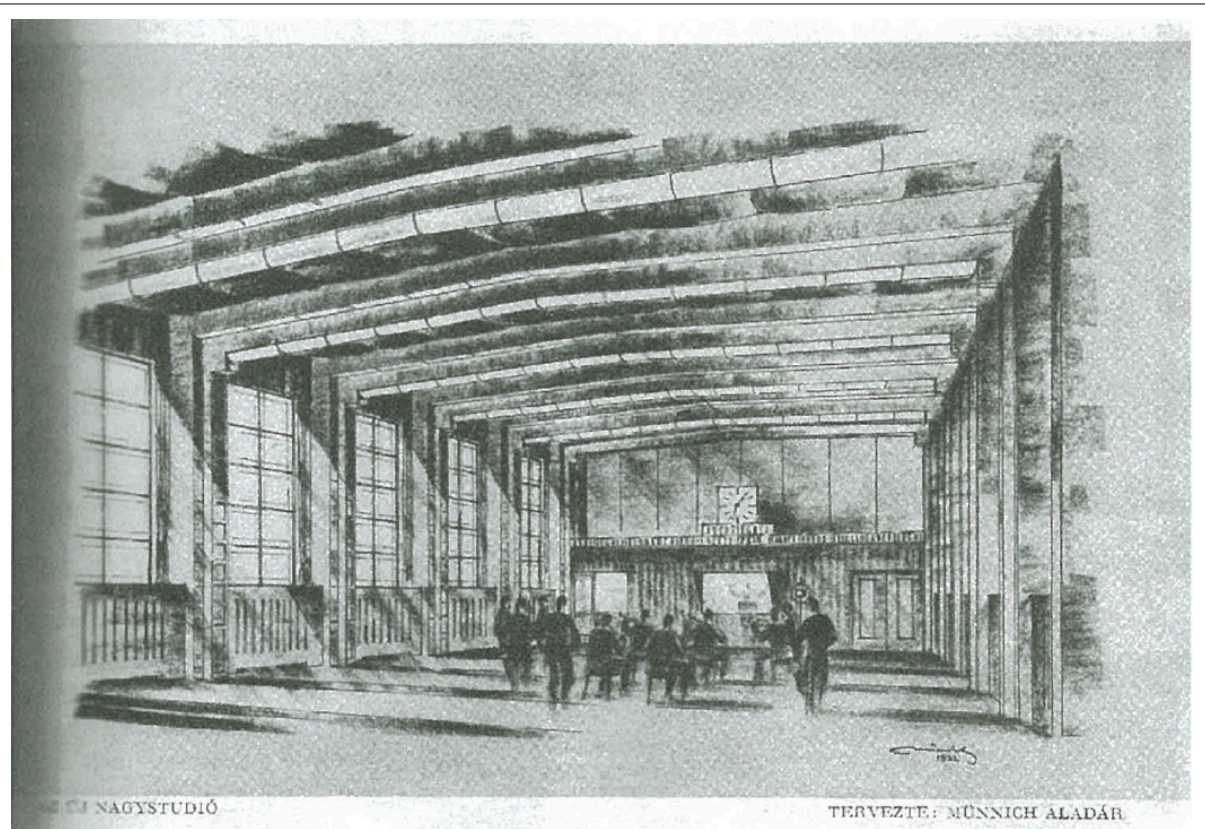
A Bródy Sándor utcai Rádióépület 1928-as átadása után csakhamar szükségessé vált az épületállomány bővítése és új stúdiók létesítése. Erre egyfelől azért volt szükség, mert az egyre bonyolultabb stúdiómunkák korszerűbb stúdiókat kívántak meg, másrészt pedig 1932-ben - kis teljesítménnyel ugyan - megkezdte sugárzását a második műsor is, a Budapest II. A korszerűbb stúdiók az egyes műfajok által megkövetelt fix akusztikai beállítással épült stúdiókat jelentettek, szemben a korábbi stúdiókkal - például a Bródy Sándor utcai épületben lévő, 1200 m²-es "nagy leadóteremmel", a későbbi 1-es stúdióval³ -, amelyeknek hangvisszaverő hatását mozgatható eszközökkel lehetett a próza és a zene igényeinek megfelelően változtatni.

A bővítést illető végső döntést egy nemzetközi tanulmányút után hozta meg a Rádió vezetősége az 1930-as évek elején.⁴ A Rádió megvásárolta a Nemzeti Lovarda telkének egy

³ A szintén Békésy György akusztikai tervei alapján megépült nagy leadó különlegessége éppen a változtatható akusztika volt. A terem utóhangsík idejét a belső falfelületek és mennyezet mozgatható textilborításával lehetett változtatni, míg a stúdió hátsó falának 70 m²-nyi márványborítása a hangvisszaverődés fokozására szolgált. A hangvisszaverő hatást a márvánnyal burkolt fal elé helyezett vastag függöny nyitásának mértékével lehetett szabályozni.

⁴ Ujházy László: A Magyar Rádió 6-os stúdiója - nyolcvan év a magyar zenekultúra szolgálatában. Gramofon, 2015/2., p. 62.

részét és a Festetics-palota kertjét.⁵ A tervezéssel Münnich Aladárt⁶ bízták meg, aki 1932-ben elkészítette a terveket⁷, a munkák még szeptemberben meg is kezdődtek.



1. ábra: Az új nagystúdió. Münnich Aladár tervrajza
Rádióélet, 1932. November 11.

A bővítés érintette a Bródy Sándor utcai, Gerlóczy-féle épületet is. Ennek északi részét Münnich Aladár egy traktussal bővítette, amelynek földszintjén két közepes, 90 m²-es zenei, illetve prózai stúdiót - a 2-es és 3-as stúdiót - helyezett el. A földszint felett csak felerészben építette be az új traktus emeletét, itt gramofon- és áramforrás-helyiség, műhely, szolgálati helyiség és az erősítők kaptak helyet. Ehhez a bővítményhez keskenyebb, kéttraktusos

⁵ A Stúdió kibővítése. Rádióélet, 1932. július 10.

⁶ Münnich Aladár: (1890 Szepesigló – 1975 Montreal) építész, építészeti szakíró Szepesi polgárcsaládból származott, édesapja Münnich Aurél ügyvéd hosszú ideig Szepes vármegye országgyűlési képviselője volt. Egyetemi tanulmányait Berlinben, majd a müncheni Technische Hochschulén folytatta, ahol 1914-ben építész mérnöki diplomát szerzett. A diploma megszerzése után Fred Rowentree londoni építészirodájában dolgozott, többek között kínai középületek tervezésében vett részt. Az I. világháború kitöréséig Korb Flóris budapesti irodájában a Debreceni Egyetem építési munkáin dolgozott. 1921-ben kezdte meg önálló építési tevékenységét. Szállodákat, ipartelepeket és gyárépületeket, vidéki lakóházakat és budapesti villákat tervezett. Alkotása a bajai Megyeháza, a debreceni Postaigazgatóság és a Déri múzeum (Györgyi Dénessel). Tervei szerint épült a miskolci Búza téri Vásárcsarnok, a fővárosban pedig a Gubacsi úti Sertésvásárcsarnok, illetve a Nagyvásártelep. Tervezett fővárosi kislakásos bérházat (Bocskai út 43-45.), társasházakat a Centrum Szövetkezetnek. Későbbi munkái közül kiemelkedik a Futura Szövetkezet elegáns, kőburkolatú székháza és bérháza a Dorottya utcában és a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Nyugdíjintézetének irodaháza (Mérleg u. 6.).

1933-tól az Országos Középítési Tanács, 1936-tól a Fővárosi Közmunkák Tanácsának tagja. 1942-ben kormányfőtanácsosi címet kapott. Publikációi elsősorban az építési szabályzat reformjáról, a kislakásépítéssel és a városrendezéssel kapcsolatos kérdésekkel foglalkoztak. 1945-ben „Négyszögletes város - Nagy Budapest újjáépítése” jellegű tervével megnyerte a Budapest újjáépítésére kiírt ötletpályázatot. 1947-ben külföldre távozott, Kanadában telepedett le. 1954-ben ő tervezte a montreali magyar református közösség templomát.-

⁷ BFL: XV.17.d.329. - 36589: Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. bővítési terve, Münnich Aladár, 1932

összekötő taggal kapcsolódott az új, 320 m²-es nagyzenekari stúdió. Az összekötő szárnyban két kisebb felolvasó stúdiót - a 4-es és 5-ös stúdiót -, és tágas várakozót helyezett el az építész. (T1-5. kép) Az új stúdióépület vasbeton pillérek között téglakitöltő falazattal épült, alulbordás vasbeton födémmel, Wetterfertiger klímaberendezéssel felszerelve. A télen-nyáron egyenlő hőmérsékletű, azonos nedvességtartalmú, pormentes, friss levegőről a mennyezeten elhelyezett légbefúvók gondoskodtak, amelyeket a pincében elhelyezett hűtő-fűtő berendezések biztosítottak.⁸ Trapéz alaprajzának hosszanti falait nagyméretű, nyolcosztatú ablakok nyitották meg az udvar felé.

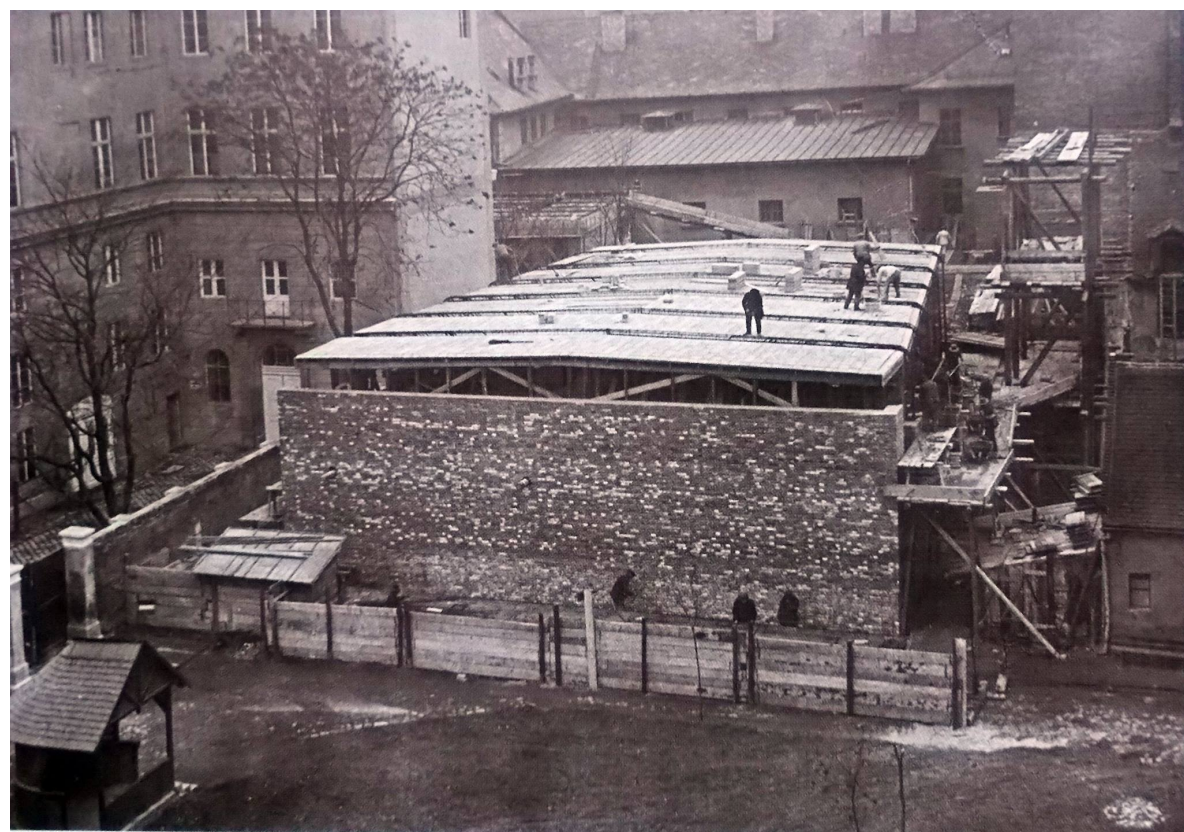


2. ábra: Megindult az új nagystúdió építkezése. Az első kapavágások és fairtások a beépítendő kertben. Rádióélet, 1932. szeptember 18., Magyar Film Iroda felvétele

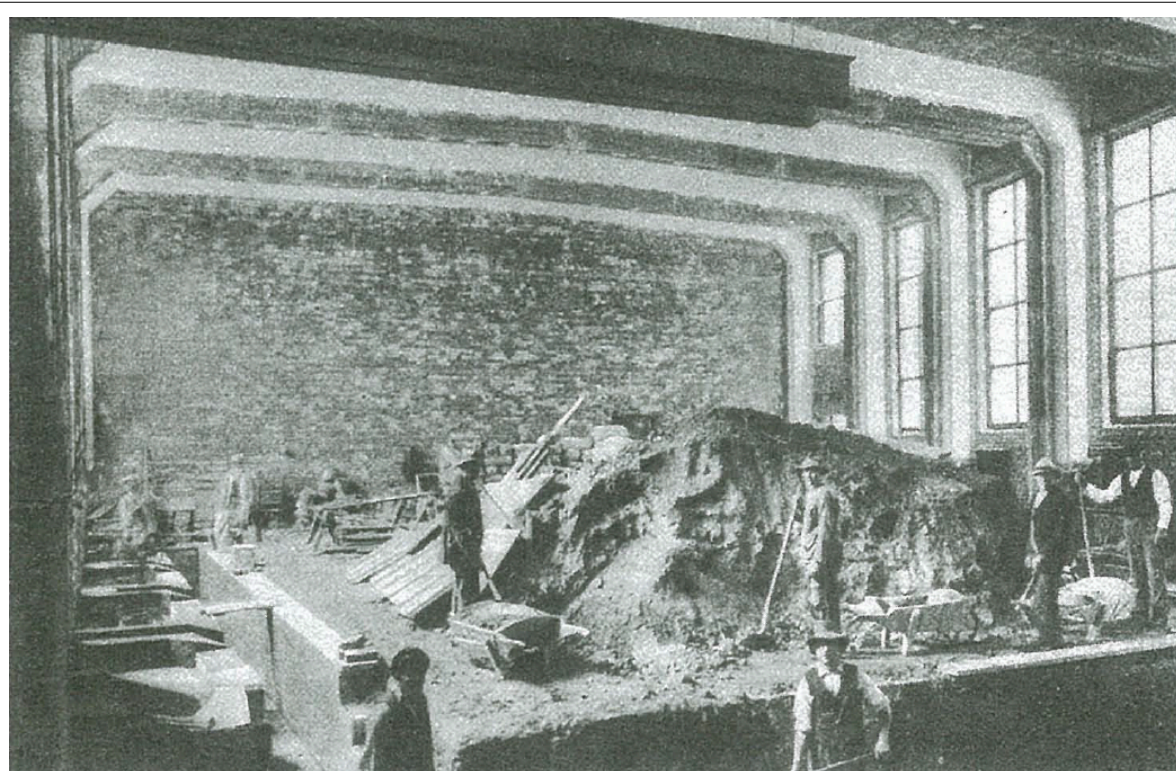
⁸ A Rádióélet: Milyen lesz az új stúdió? című cikkét idézi: Szűcs László: A Magyar Rádió VI-os stúdiójának építéstörténete Dohnányi Ernő főigazgatósága idején. In: szerk. Sz. Farkas Márta, Kiszely-Papp Deborah: Dohnányi évkönyv, 2003, MTA Zenetudományi Intézet Dohnányi Ernő Archívum, 2004, pp. 133-134.



3. ábra: Az első ásások a mai stúdióépület déli oldalán a Nemzeti Lovarda felé. A rácsos földszinti ablakok a nagy stúdióterembe, az emeleti kisebb ablakok a gépterembe nyílnak, Rádióélet, 1932. szeptember 18., Magyar Film Iroda felvétele



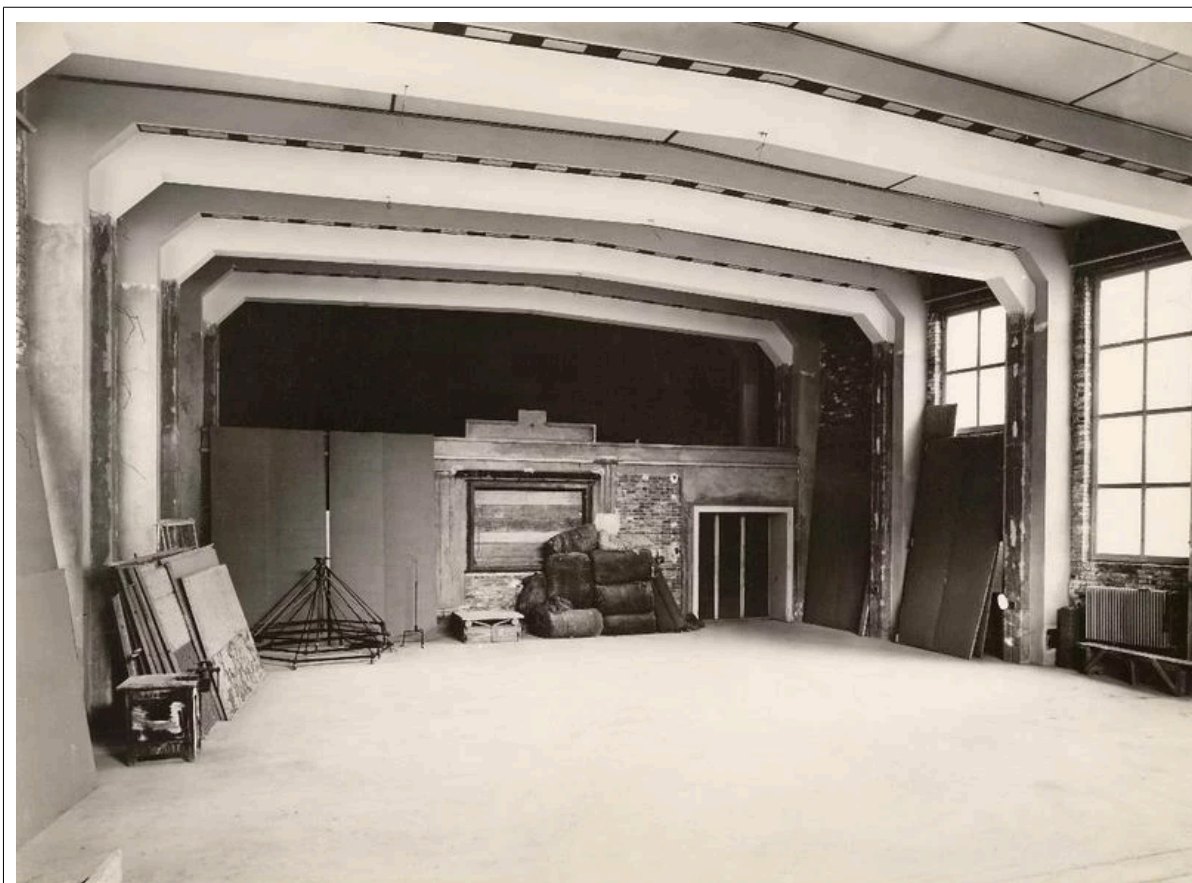
4. Ábra: Az épülő 6-os stúdió, Ujházy László: A Magyar Rádió 6-os stúdiója - nyolcvan év a magyar zenekultúra szolgálatában. Gramofon, 2015/2., p. 63.



5. ábra: Az új Nagystúdió belseje
Rádióélet, 1933. május 12., Magyar Film Iroda felvétele



6. ábra: Az épülő 6-os stúdió
<https://www.postamuseum.hu/fototar-magyar-radio-studioi?lightbox=dataItem-khfe1j5e>



7. ábra: Az épülő 6-os stúdió

<https://www.postamuzeum.hu/fototar-magyar-radio-studioi?lightbox=dataItem-khfe1j5d>

A stúdióépület 1933 tavaszán már állt, ekkor következett azonban a munka neheze, a teremakusztikai tervezés és kivitelezés. A teremakusztika akkoriban új, formálódó szakterület volt, amelynek feladata a keletkező visszhangzás kezelése, a legkedvezőbb hangélmény elérése fizikai számítások alapján meghatározott falburkolási technikák segítségével, az emberi hallás élettani sajátosságainak figyelembe vételével.

Akkoriban a Rádió műszaki kérdései is a Postához tartoztak, így a stúdiók akusztikai tervezése is, a feladatot újra a Bródy Sándor utcai épület nagy leadó termének akusztikai megoldását jegyző postamérnök, később a halláskutatás terén elért eredményeiért Nobel-díjjal kitüntetett Békésy György⁹ kapta.

Mivel a teremakusztika még gyerekcipőben járt, Békésy nemigen támaszkodhatott jelentős szakirodalomra, és kísérleti fizikusként azzal is tisztában volt, hogy a fizikai

⁹ Békésy György (Budapest, 1899 - Honolulu, 1972): fizikus, akadémikus, akusztikus postamérnök, az 5. Magyar Nobel-díjas tudós. Két év megszakítással (1925-26 között a Siemensnél ösztöndíjas) egészen 1948-ig a Posta Kísérleti Állomás postamérnökeként dolgozott, ahol a távközléssel kapcsolatos kutatásokat végzett. Magyarai Endrével közösen dolgoztak ki egy teljes akusztikai rendszert, amely a terem utóhangsík idejének meghatározásától kezdve az elektroakusztikai eszközök jellemzőinek meghatározásáig és elhelyezésüknek módjáig terjedt. Ez a kutatás keltette fel az érdeklődését a fül működésével kapcsolatban. 1933-ban a Tudományegyetem magántanárává habilitálták, 1940-ben ugyanitt kinevezték a Gyakorlati Fizikai Intézet professzorává. 1939-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1946-tól rendes tagja volt.

Kísérleteihez kiépített laboratóriuma az 1944. április 3-i bombázáskor elpusztult. 1947-ben a Harvardi Egyetem meghívta, kutatói szabadságát 1948-ban szerette volna egy évvel meghosszabbítani, ezt a Posta elutasította, ezért nem tért haza az Egyesült Államokból, a következő 16 évet a Harvardon töltötte. 1961-ben elnyerte az orvostudományi Nobel-díjat „a belső fül, a csiga ingerlésének fizikai mechanizmusával kapcsolatos felfedezéseiért”.

számítások csak alapját képezhetik a jó akusztikai megoldásnak, de a lényeg a hangzás, amelyet a tér a valóságban képes létrehozni. Hosszas, egy és negyed évnyi kísérletsorozat vette kezdetét, amelyben a tervező segítségül hívta a Rádió főzeneigazgatóját, Dohnányi Ernőt, hogy segítse a terem “behangelését”. A munkában részt vett többek között Polgár Tibor zeneszerző-karmester, Stefániai Imre zongoraművész, a Waldbauer-vonósnegyes, Somogyi Erzsi és Ódry Árpád színművészek.



Az új stúdióépület egyik helyiségében érdekes akusztikai próbákat tartottak annak megállapítására, hogy milyen mértékben kell a falakat csillapító anyaggal burkolni. Somogyi Erzsi és Ódry Árpád hangpróba közben (M. F. I. felv.)

8. ábra: Akusztikai próba a stúdióban Somogyi Erzsi és Ódry Árpád közreműködésével, annak megállapítására, hogy milyen mértékben kell a falakat hangelnyelő anyaggal borítani Rádióélet, 1933. november 17. - Magyar Film Iroda felvétele

Münnich Aladár a hangzás szolgálatába állította az architektúrát: a trapéz alakú alaprajz, ahol a falak egymással nem párhuzamosan futnak, kizárta a falak “csörgetését”, a falakról periodikusan visszaverődő hanghullámokat¹⁰, a mennyezet vasbeton gerendázata, amely az ablakpilléreken egészen a padlóig lefut, a hang minél többszöri megtörését és visszaverődését szolgálta¹¹.

Az építészeti burok adott volt tehát, ezt kellett Békésy Györgynek úgy felöltöztetnie hangcsillapító anyagokkal, hogy a lehető legjobb hangzást érje el. Az 1930-as évek elejének gazdasági helyzete miatt szóba sem jöhetett, hogy az akusztikai burkolatokat külföldről szerezzék be, így Békésy korábbi, kisebb stúdiókban szerzett tapasztalatai alapján alakította ki a nagystúdió akusztikai burkolatait. Olyan anyagot kellett találnia, amely a magas frekvenciákat kisebb mértékben nyeli el, mint a mélyeket.¹² Az akusztikai próbák során mobil kulisszákat használtak, amelyek hátul dróthálóval, elől szövetel bevont fakeretek voltak, a drót és a szövet között vattaszerű anyaggal, etaminnal kitöltve.¹³ A zongora, vonósnegyes,

¹⁰ Ujházy László: In memoriam Békésy György. Élet és Tudomány, 1999/23., p. 717.

¹¹ Novemberre elkészül Budapest új nagystúdiója. Rádióélet, 1934. augusztus 31.

¹² Ujházy 2. jegyzetben i.m., p. 63.

¹³ Novemberre elkészül Budapest új nagystúdiója. Rádióélet, 1934. augusztus 31., p. 9.

prózai és végül nagyzenekari hangpróbákon ezeket a paneleket mozgatták, számukat növelték vagy csökkentették addig, amíg a kívánt hangzást elérték, és amíg az akusztikai mérések eredménye és a zenei szakértők véleménye meg nem egyezett. A Békésy által kifejlesztett újfajta hangelnyelő anyag jól szerepelt: a falakra a megfelelő keretekre szerelt, átítással kellőképpen merev ponyvával fedett vattaréteget tűzbiztossá tették, a terem tapétájával azonos módon festették, és a kísérletsorozat tapasztalatai alapján szerelték fel a részben fával burkolt falakra.¹⁴



9. ábra: A Magyar Rádió új 6-os stúdiójának akusztikai próbája 1935-ben. Háttal ül Dohnányi Ernő karmester és Békésy György tervező, Fortepan/Rádió és Televízió Újság, képszám: 56575

Az első közvetítést - minden különösebb ünnepség nélkül - már három hónappal a sajtóbemutató előtt, 1935. február 21-én sugározták a 6-os stúdióból. A stúdiót a postások zenekara avatta fel, és a hangversenyre az éppen akkor üléselő zenei tanács tagjai is levonultak, hogy a terem kiváló akusztikájáról meggyőződjenek.¹⁵

A stúdió hivatalos, nyilvános sajtóbemutatója 1935. május 21-én zajlott le. Havel Béla, a Rádió ügyvezető igazgatója, Szalay Gábor, a Posta vezérigazgatója, az épület tervezője, Münnich Aladár műépítész, valamint Békésy György akusztikus tervező és Tomcsányi István rádiós főmérnök ismertették az épülettel kapcsolatos tudnivalókat.¹⁶ A korabeli sajtó ekként tudósított az elkészült stúdióról: *“Ezután a főépület leghatalmasabb részére a 320 m² területű*

¹⁴ Ujházy 2. jegyzetben i.m., p. 63.

¹⁵ Ma délben avatták föl az új nagystúdiót. Magyarország, 1935. február 21., p. 11.

¹⁶ Szűcs, 6. jegyzetben i. M., pp. 133-134.

nagyzenei stúdió megtekintésére került sor. Fehér és sárga vasbeton szerkezetek között piros falbevonat feszül. Érdekes újszerű megoldás, hogy a stúdió déli részén, az óriási zenekari pódium lépcsőzetes. A stúdió alapzata tölcészerű és közepén áll a karmesteri dobogó. A régi stúdió üvegtrecével ellentétben, a karmestert most nem választja el a zenekartól semmi. A karmester pulpitusán színes villanylámpajelzések közlik a dirigenssel, a megfigyelők észrevételeit és ugyancsak villanylámpákkal ellátott jelzőtábla néz szembe a zenekarral is, hogy láthassák egyrészt a karmester, másrészt a megfigyelők utasításait. A stúdióhelyiséget szépen érezett kaukázusi diófalambéria veszi körül.”¹⁷

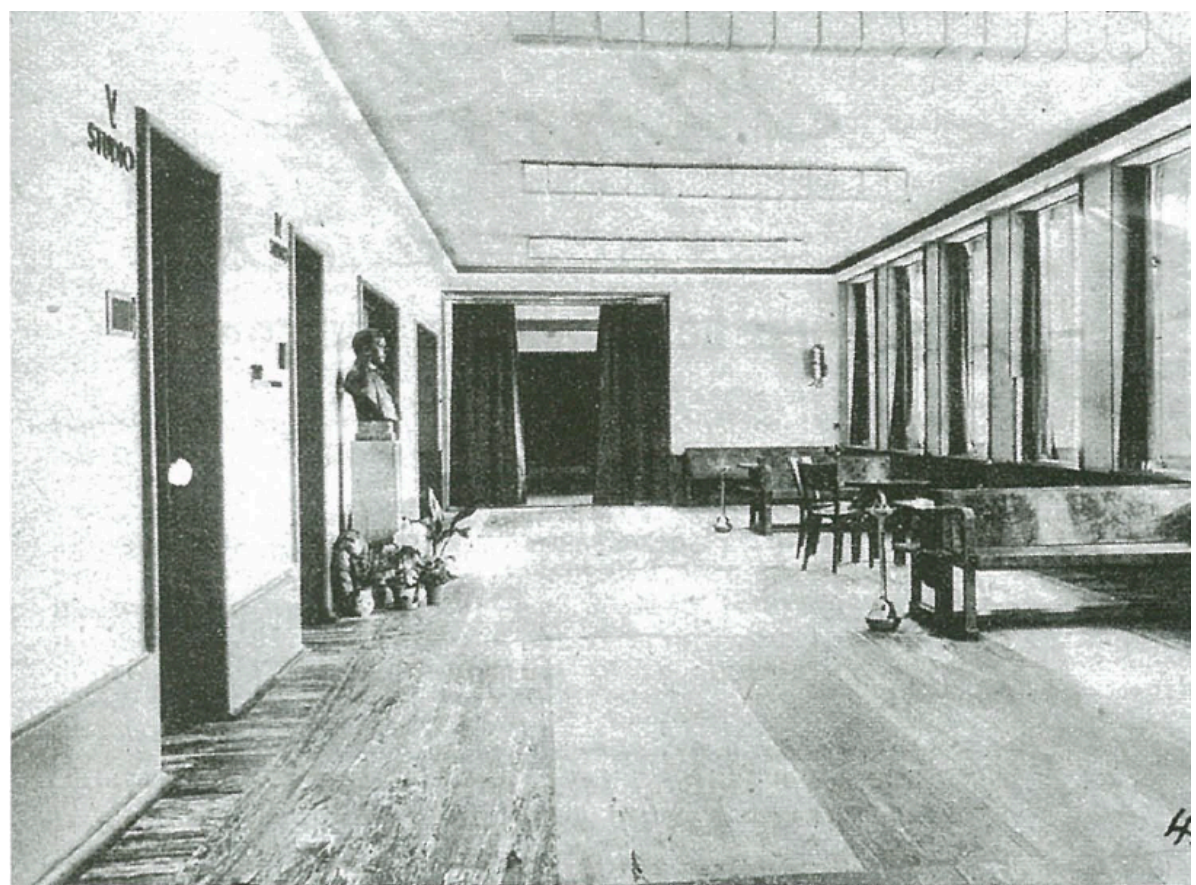


10. ábra: Az elkészült 6-os stúdió a zenekari pódium felé
Rádióélet, 1935. március 8., p. 5.

¹⁷ Az ismeretlen forrásszöveget egy újságkivágat alapján közli: Kovács Gergelyné: A Békésy kiállítás története. In: Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Évkönyve, 1995, p. 95.



11. ábra: Az elkészült 6-os stúdió észak felé
Rádióélet, 1935. március 8., p. 4.



12. ábra: Az új stúdió sajtóbemutatója. A várócsarnok Szóts Ernő szobrával, Rádióélet, 1935. május 17.

A Stúdiópalotához kapcsolódó nyaktagban elhelyezett várakozóból nyílt a 4-es, 5-ös és 6-os stúdió. A tágas előcsarnok keleti falát nyolc ablak nyitotta meg, és itt helyezték el a Magyar Rádió első elnökének, az 1932-ben elhunyt Szóts Ernőnek mellszobrát.

A II. világháború pusztításai a Rádió épületeit sem kímélték. A Rádió udvarán hatalmas bombatölcsér tátongott, a 6-os stúdiót több aknatalálat érte, hátsó fala bedőlt, födémjének egy része beszakadt. A stúdió helyreállítása 1945 novemberében kezdődött meg, 1948-ra fejeződött be, tiszteletben tartva a Békésy-féle enteriört. Új elemként 1947-ben került fel a stúdió leomlott, majd újjáépített déli falára a Mallász Gitta¹⁸ tervei alapján készült intarziás triptichon, amely a dinamika és a harmónia allegorikus nőalakjai között a lakihegyi adótoronyot és a belőle sugárzó rádióhullámokat ábrázolta. A hármaskép felett Ady Endre: A nagyranőtt Krisztusok című versének két sora volt olvasható sötét diófán sárgásfehér berakásból: “ZENGJEN A DALOD SZENT FORRONGÁS/S TE NAGY EGY-VILÁG, ZENGJEN A HIMNUSZOD”.¹⁹ Az intarzia remekmű 6 hónapon keresztül készült, harmincféle fából Mészáros Béla műasztalosmester műhelyében. (A2-3.)



13. ábra: Mallász Gitta triptichonjának részletei. M. K. H. - Hollenzer felv. Magyar Rádió, 1947. 12. 12., p. 10.

¹⁸ Mallász Margit Eugénia (Gitta, férjezett nevén Walder) 1907. június 21-én született Ljubljánában (Szlovénia) egy osztrák-magyar családban. Édesapja magyar ezredes volt, édesanyja osztrák születésű. 1920-ban a trianoni békeszerződés után édesapját Magyarországra helyezték, és a család Budapestre költözött. Gitta tizennégy évesen kezdett magyarul tanulni. Tizenhat éves korában érettségizett, és beiratkozott a budapesti Iparművészeti Iskolába, ahol barátságot kötött Dallos Hannával. Az úszás és a képzőművészet lett szenvedélye. Kimagaslóan tehetséges úszó volt, az FTC-nek 1927-1935 között, a magyarországi női válogatott úszócsapatnak 1929-1934 között volt a tagja, Párizsban az 1931-es Európa bajnokságon 4x100 m gyorson bronzérmert nyert, hatszoros magyar bajnok volt. A II. világháború alatt elvállalta egy katonai ruházati gyár vezetését, amivel közel 100 zsidó nő és a barátai életét mentette, ezért 2011-ben a Világ Igaza címet kapta. A háború után grafikai műhelyt nyitott Budapesten a Batthyány utca 4-ben, és a Rábai Miklós vezette Magyar Állami Népi Együttes díszlet-és jelmeztervezője, majd tolmácsa lett. 1960-ban elhagyta az országot és Franciaországban telepedett le. Hogy családját megmentsse a disszidálása miatti üldöztetéstől érdekházasságot kötött Walder Lászlóval. Számos könyv szerzője. 1992-ben hunyt el.

¹⁹ Magyar Rádió, 1947. 12. 12., p. 10.

Ugyanekkor készült a két kovácsoltvas kandeláber, amely a triptichont fogta közre. Az épület ekkor még őrizte eredeti formáját, azaz két hosszanti falát ablakok nyitották meg. (A2.) Ezek egy része később a hozzáépítések miatt tűnt el, másokat a megnövekedett általános zajszint, illetve az alacsonyabb frekvenciákra érzékenyebb mikrofonok miatt elfalaztak.²⁰

A Rádió az épületállomány bővítése mellett a háborús újjáépítést követően is folyamatosan felújította, modernizálta a már meglévő stúdióit. Megkopott burkolatai, felpúposodott padlója, elavult világítása és klímacsatornáit egyébként is szükségessé tették volna a rekonstrukciót, azonban a sztereó technika megjelenésével, amely lényegesen nagyobb technikai helyiséget igényelt, a 6-os stúdió felújítását sem lehetett halogatni. A felújítás az 1960-as évek derekán kezdődött, és a Békésy-féle teremakusztika teljes tiszteletben tartásával valósult meg, úgy, hogy akusztikai szempontból a lehető legkisebb változás történjék.



14. ábra: A Magyar Rádió 6-os stúdiója 1962-ben. A zongoránál Emil Gilelsz szovjet zongoraművész
Fortepan/Szalay Zoltán, képszám: 137268

²⁰ Ujházy 6. Jegyzetben i. m., p. 718.

Megtartották az eredeti akusztikai burkolatot, a fölé helyezett esztétikus burkolat nagyrészt hangáteresztő szita volt.²¹ Új világítást és padlót is kapott a terem.

A felújítás a már fent említett sztereó-technikai okokból kisebb átalakítással is járt. A Rádióknak ekkor nem volt sztereó stúdiója, még az 1950-es években a Szentkirályi utca 25/b alatt épült új stúdiók is mono technikával épültek. A terem sztereósítása nem egyszerűen a készülékek és a kábelezés cseréjét jelentette, hanem egy új technikai helyiség megépítését is megkövetelte. A stúdió déli falát áttörték, és ide csatlakoztatták az új technikai helyiséget, valamint egy karmesteri pihenőszobát. Az új helyiséget hatalmas áttekintőablakkal nyitották meg a stúdió felé. A hátsó falat díszítő intarzia viszont áldozatául esett a sztereósításnak, az áttekintőablak miatt nem kerülhetett vissza helyére, és nyoma veszett. (A5-9.) Az új sztereótechnikai helyiség szükségtelenné tette a korábban a stúdió teréből az északi oldalon leválasztott, szűkös monoteknikai helyiséget, ezt később meg is szüntették.²² Ezzel végleg kialakult a stúdió mai képe, hangzásában azonban megőrizte az eredeti, Békésy-féle akusztikai kialakítást.



14. ábra: A 6-os stúdió felújítása, 1972 (?)
Fortepan/Szalay Zoltán, képszám: 148050

²¹ Ujházy László: A Magyar Rádió 6-os stúdiója - nyolcvan év a magyar zenekultúra szolgálatában (2. rész). Gramofon, 2015/3., p. 62.

²² Ujházy 16. Jegyzetben i. m., p. 64.

MŰEMLÉKI SZAKÉRTŐI JAVASLAT

A 6-os stúdió épülete önálló műemléki védeltséget nem élvez. Építészeti értékeinek jogán nem is javasolhatnánk megtartását. Az egykori építészeti burkot többszörösen átalakították, egyetlen megmaradó, nem körülépített homlokzatának nyílásait elfalazták, ma sivár fallal fordul az udvar felé. Az architektúrából csak a vasbeton pilléres-bordás belső tér maradt meg.

Az épület jelentősége mégis túlmutat - nehezen felismerhető - építészeti értékein. Kulturális és rádiótörténeti értéke kiemelkedő: létrejöttében Dohnányi Ernő közreműködött, és az 1930-as évek óta a legnagyobb hazai zenészek, karmesterek, színészek és rendezők játszottak itt. Ami azonban még talán ennél is fontosabb értékkel ruhazza fel, az a tény, hogy a stúdió, bár az 1960-1970-es években új burkolatokat kapott, alapvetően megőrizte Nobel-díjas akusztikai tervezőjének, Békésy Györgynek eredeti koncepcióján alapuló akusztikai sajátosságát, és mint ilyen egyrészt különleges az 1930-as évek építészeti alkotásai között, másrészt Ujházy László hangmérnök, a Magyar Rádió egykori műszaki igazgatóhelyettesének szavaival élve “akusztikai műemlék”-nek tekinthető. Ujházy így fogalmazta meg: *“Egy kimagasló akusztikai megoldás ugyanis ugyanolyan mérnöki alkotómunka, mint pl. Egy épület vagy híd megtervezése. Ez a védeltség nem magára az épületre, hanem az általa körbezárt hangtérre vonatkozik.”*²³Ezzel a véleménnyel maximálisan egyet értünk, és ennél fogva a 6-os stúdió megóvását, az eredeti tér megtartását javasoljuk, amit az idevágó kormány-határozat is támogat.²⁴

²³ Ujházy László: A Magyar Rádió 6-os stúdiója - nyolcvan év a magyar zenekultúra szolgálatában (3. rész). Gramofon, 2015/4., p. 64.

²⁴ A Kormány 1461/2020. (VII. 30.) Korm. határozata a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatási célú ingatlanjainak bővítéséhez és fejlesztéséhez szükséges kormányzati intézkedésekről

A Kormány a Pázmány Péter Katolikus Egyetem által ellátott oktatási feladatok elősegítése céljából, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia részére történő ingyenes vagyonszállásról szóló 2020. évi XVI. törvény 1. § a)–j) pontjában meghatározott ingatlanok (a továbbiakban: Ingatlanok) oktatási, kutatási, kulturális és hitéleti célú hasznosítása érdekében ... felhívja a miniszterelnök általános helyettesét, hogy – az emberi erőforrások minisztere és a kormánybiztos bevonásával – az Ingatlanok közül a 36582/0/D/4 helyrajzi számú ingatlanban lévő 6. és a 36582/0/D/6 helyrajzi számú ingatlanban lévő 22. stúdióknak az épületegyüttesen belüli kiváltására, átköltöztetésére az előkészítés során különös figyelmet fordítson, törekedve azok kiemelkedő akusztikai tulajdonságainak megőrzésére.

IRODALOM

- Megindult az új nagystúdió építkezése. Rádióélet, 1932. szeptember 16.
- A Stúdió kibővítése. Rádióélet, 1932. július 10.
- Novemberre elkészül Budapest új nagystúdiója. Rádióélet, 1934. augusztus 31., p. 9.
- Ma délben avatták föl az új nagystúdiót. Magyarország, 1935. február 21., p. 11.
- Elkészült az új stúdió. Rádióélet, 1935. március 8., pp. 4-5.
- A Rádió triptichonja. Magyar Rádió, 1947. 12. 12., p. 10.
- Kovács Gergelyné: A Békésy kiállítás története. In: Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Évkönyve, 1995, p. 95.
- Ujházy László: In memoriam Békésy György. Élet és Tudomány, 1999/23., p. 717.
- Szűcs László: A Magyar Rádió VI-os stúdiójának építéstörténete Dohnányi Ernő főigazgatósága idején. In: szerk. Sz. Farkas Márta, Kiszely-Papp Deborah: Dohnányi évkönyv, 2003, MTA Zenetudományi Intézet Dohnányi Ernő Archívum, 2004, pp. 123-136.
- Ujházy László: A Magyar Rádió 6-os stúdiója - nyolcvan év a magyar zenekultúra szolgálatában. Gramofon, 2015/2., pp. 62-64.
- Ujházy László: A Magyar Rádió 6-os stúdiója - nyolcvan év a magyar zenekultúra szolgálatában (2. rész). Gramofon, 2015/3., pp. 62-64.
- Ujházy László: A Magyar Rádió 6-os stúdiója - nyolcvan év a magyar zenekultúra szolgálatában (3. rész). Gramofon, 2015/4., pp. 62-64.

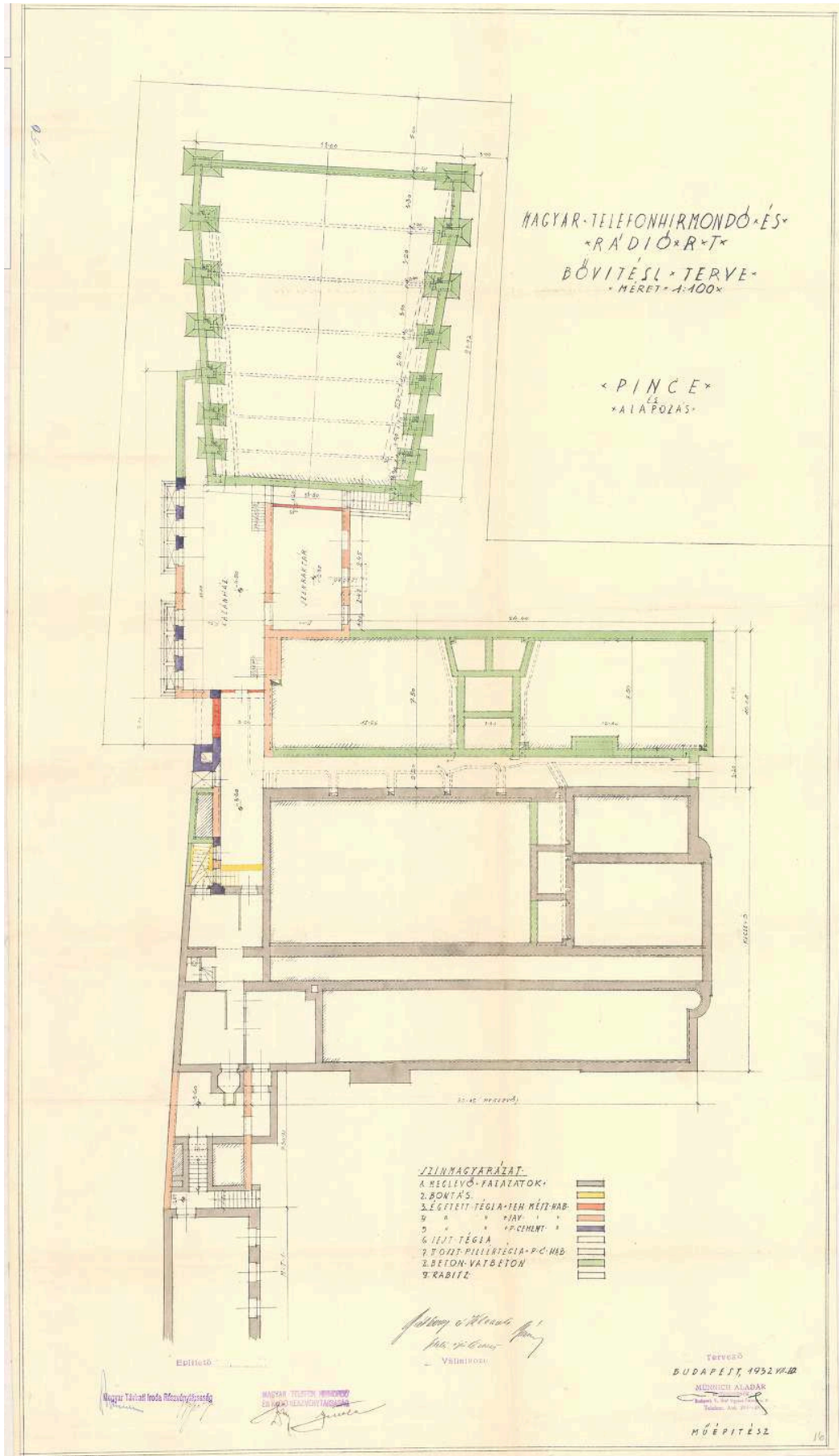
FORRÁSOK

Budapest Főváros Levéltára:

XV.17.d.329. - 36589: Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. bővítési terve, Münnich Aladár, 1932

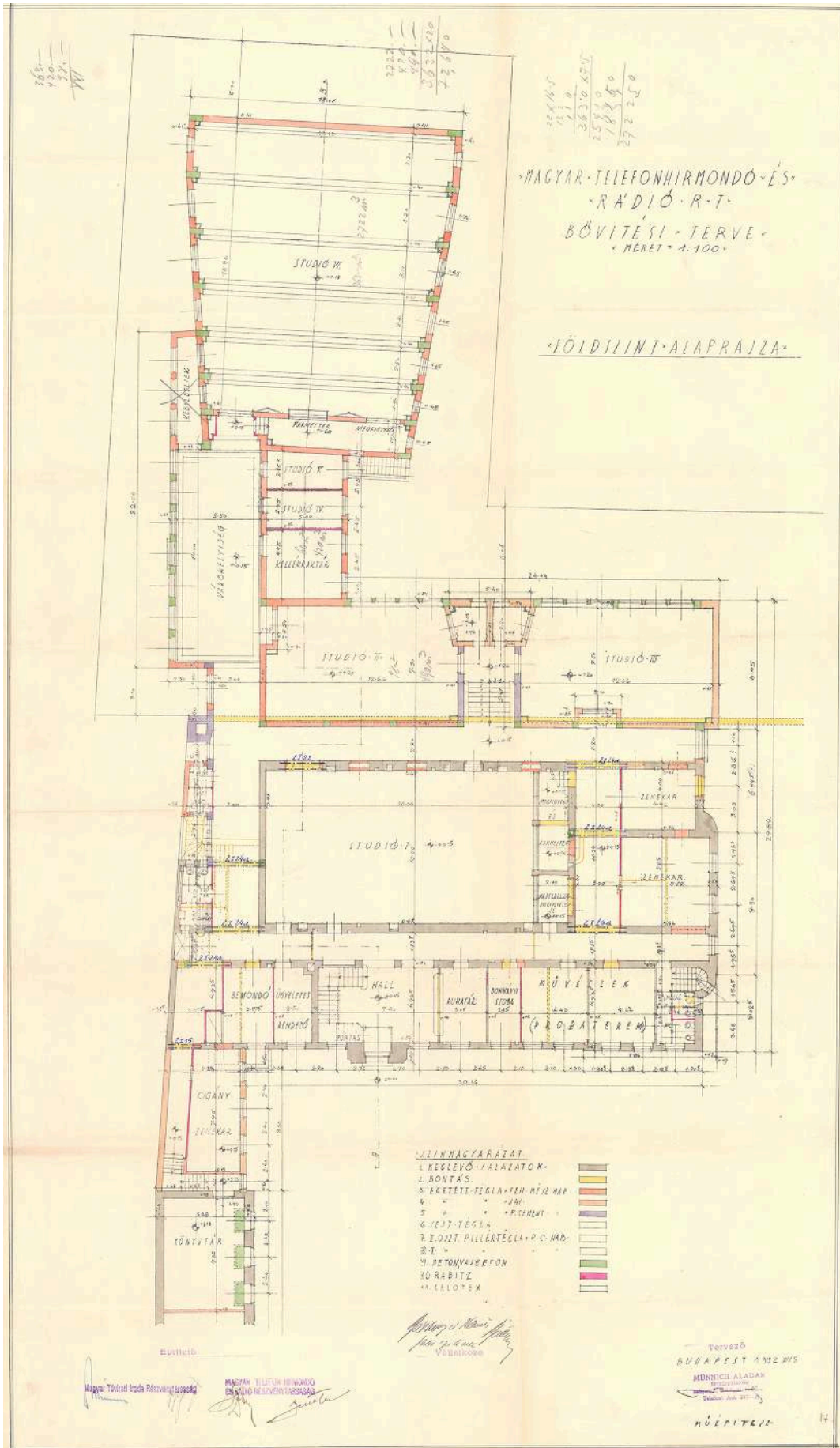
TERVEK

Tervek

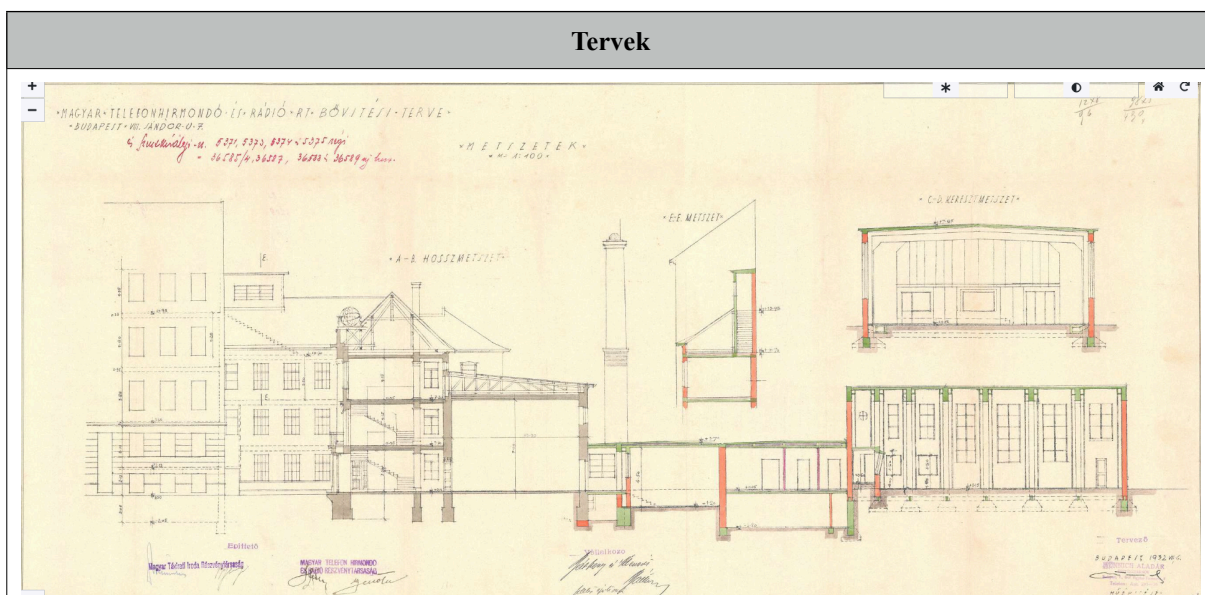


T1. Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. bővítési terve - 6-os stúdió. Pince alaprajza, engedélyezési terv, Münnich Aladár, 1932
 BFL: XV.17.d.329. - 36589

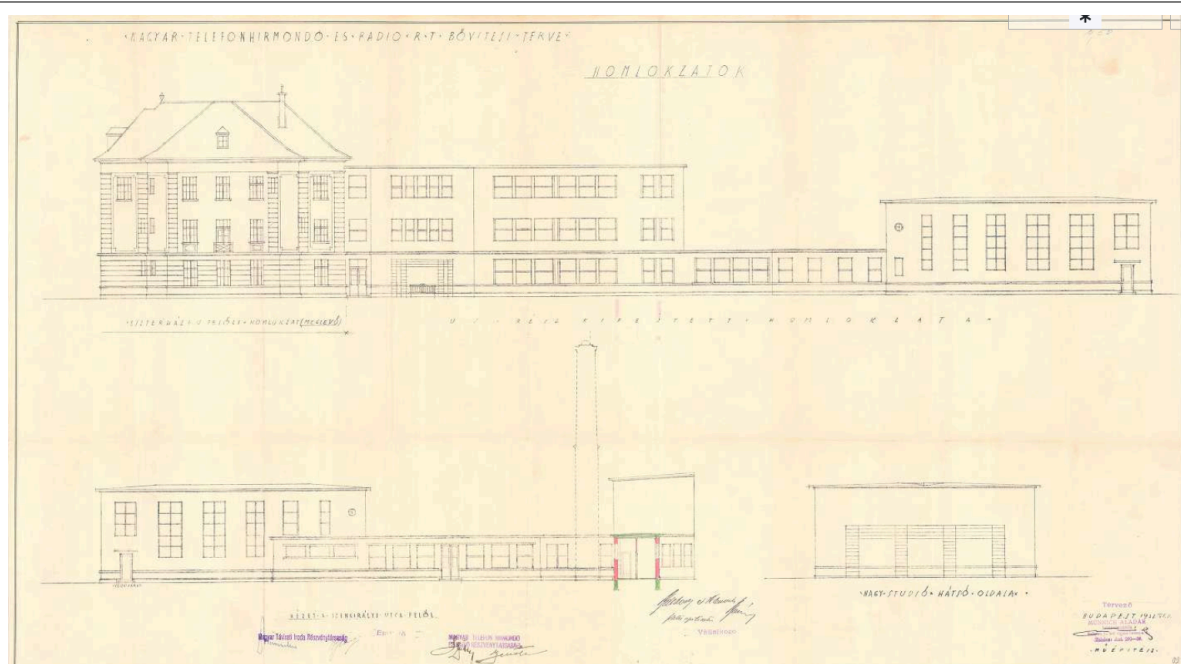
Tervek



T2. Magyar Telefonhírdő és Rádió Rt. bővítési terve - 6-os stúdió. Földszint alaprajza, engedélyezési terv, Münnich Aladár, 1932
BFL: XV.17.d.329. - 36589



T4. Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. bővítési terve - 6-os stúdió. Metszetek, engedélyezési terv, Münnich Aladár, 1932
BFL: XV.17.d.329. - 36589



T5. Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. bővítési terve - 6-os stúdió. Homlokzatok, engedélyezési terv, Münnich Aladár, 1932
BFL: XV.17.d.329. - 36589

ARCHÍV FELVÉTELEK

Archív felvételek



A1. A 6-os stúdió 1942-ben
Fortepan/Lissák Tivadar, képszám: 71986



A2. A 6-os stúdió 1948-ban, az újjáépítés után
Fortepan/Rádió és Televízió Újság, képszám:56111

Archív felvételek



A3. A Magyar Vonósnégyes hangversenye a 6-os stúdióban. Háttérben Mallász Gitta triptichonja. 1961
Fortepan/Szalay Zoltán, képszám: 137609

Archív felvételek



A4. A 6-os stúdió 1962-ben. Lamberto Gardelli olasz karmester vezényli a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarát
Fortepan/Szalay Zoltán, képszám: 137302

Archív felvételek



A5. A 6-os stúdió 1968-ban. Háttérben a sztereóstudió áttekintőablaka
Fortepan/Szalay Zoltán, képszám: 146688

Archív felvételek



A6. A 6-os stúdió 1974-ben. Balra Csoóri Sándor: A halálra táncoltatott lány című balladája sztereo változatának felvétele

Fortepan/Szalay Zoltán, képszám: 147361



A7. A 6-os stúdió 1974-ben, a Humorfesztivál című műsor felvételekor
Fortepan/Szalay Zoltán, képszám: 147477

Archív felvételek



A8. A 6-os stúdió 1976-ban. A Magyar Rádió Énekkarának hangversenye, vezényel Sapszon Ferenc karigazgató
Fortepan/Szalay Zoltán, képszám: 147573



A9. A 6-os stúdió 1978-ben
Fortepan/Szalay Zoltán, képszám: 147345

HELYSZÍNI FELVÉTELEK

TÓTH TIMEA, 2021

Helyszíni felvételek



H1. A 6-os stúdió homlokzata



H2. A stúdió dél felé. A déli falban a sztereótechnikai helyiség áttekintőablaka nyílik

Helyszíni felvételek



H3. A stúdió kelet felé



H4. A stúdió észak felé

Helyszíni felvételek



H5. Burkolatrészlet

Helyszíni felvételek



H6. A stúdió nyugat felé



H7. Falburkolat részlet a déli falon



H8. Hangszertároló helyiség

Helyszíni felvételek



H9. Az egykori várócsarnok, ma közlekedőként szolgál a Stúdiópalota és a Szentkirályi utca 25/b. között



H10. A Stúdiópalota földszintjén van ma Szóts Ernő mellszobra, amely eredetileg a 6-os várócsarnokát díszítette